

Dkt. David Schreiner, Kutafakari kwa Kilele, Kipindi cha 1, Kuweka Jukwaa

© 2024 David Schreiner na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dkt. David B. Schreiner katika mafundisho yake kuhusu Kutafakari kwa Kipaumbele. Huu ni kipindi cha 1, kinachoandaa jukwaa. Karibu kwenye kozi hii kuhusu Kutafakari kwa Kipaumbele.

Nimeipa jina hili *Pondering the Spade* kutokana na kazi niliyoifanya. Jina langu ni Profesa Schreiner. Mimi ni profesa msaidizi katika Seminari ya Biblia ya Wesley katika eneo la Jackson mjini Jackson, Mississippi.

Nilialikwa kutoa hotuba kuhusu makutano ya Agano la Kale na akiolojia, ambayo ni mada ambayo ninaipenda sana. Nadhani inavutia sana. Kama tutakavyoingia hapa katika hotuba hii ya kwanza, ya kwanza kati ya mihadhara minne, ni uhusiano ambao nadhani umekumbwa na kutoelewana.

Kwa bahati nzuri, katika miongo michache iliyopita, tunaanza kuboresha uhusiano huu. Tunaanza kuelewa uhusiano huu zaidi kidogo. Nadhani ni kwa faida ya masomo ya Biblia kwa sababu tunapaswa kuelewa uhusiano kati ya masomo ya Biblia, katika kesi hii masomo ya Agano la Kale.

Tutazingatia masomo ya Agano la Kale zaidi ya kitu kingine chochote, lakini tunahitaji kuelewa uhusiano kati ya akiolojia, masomo ya Biblia/masomo ya Agano la Kale. Tukichukua kwa uzito wazo kwamba Mungu alitumia Israeli ya kale kama njia, kama utaratibu, kama chombo cha ufunuo wake mwingi kwa wanadamu, basi tunahitaji kuangalia taaluma ambazo zimeundwa kufunua tamaduni hizo. Hii ndiyo sababu nadhani makutano ya akiolojia na masomo ya Agano la Kale ya kupunguza masomo ya Biblia ni muhimu sana.

Kama nilivyosema, tutapitia mihadhara minne hapa. Tutasonga mbele haraka sana. Sitaweza kuzungumzia kila kitu ninachotaka kuzungumzia.

Tungekwama katika maelezo, lakini nitazungumzia mambo muhimu kuhusu hili. Unaweza kusoma kuhusu baadhi ya maelezo ambayo kwa bahati mbaya nitalazimika kuyaacha katika kitabu changu, *Pondering the Spade*, ambacho kilichapishwa mwaka wa 2019 na Wipf & Stock. Unaweza kuyapata kwenye Amazon au tovuti ya Wipf & Stock.

Hiyo ndiyo sehemu yangu ya vitabu isiyo na haya. Nitaendelea kutoka hapo, na tuko vizuri. Kuna maelezo mengi zaidi, lakini nitapitia haraka mihadhara hii minne.

Ya kwanza itakuwa ikiandaa jukwaa. Nitatoa ufafanuzi wa utangulizi kuhusu asili ya akiolojia na kutupa miongozo kuhusu kile kitakachotusukuma kupitia mihadhara mitatu ya mwisho. Hotuba ya pili, tutazama kwa undani zaidi.

Sipaswi kusema kwa undani. Tutazama Mari, eneo la kale, na kisha tutazama kwenye hadithi ya Gilgamesh. Kisha katika hotuba ya tatu, tutazungumzia kuhusu Tel Dan na mambo mengine machache na kuangalia historia ya Waisraeli na matokeo ya kuvutia ambayo akiolojia imetupa kuhusiana na hilo.

Kisha, hatimaye, katika hotuba ya nne, tutaenda haraka sana, na nitagusa mambo muhimu na kuzungumzia baadhi ya matokeo muhimu sana ambayo nadhani yanakamilisha hili na kutupa uelewa mzuri wa maana yake. Huu ni mjadala ambao utatofautisha mawazo fulani na mawazo mengine, na tunatumaini, mwishoni mwake, lengo langu ni kufikia mwisho wa mihadhara hii minne, utakuwa na uelewa mzuri wa jinsi akiolojia na masomo ya Agano la Kale yanavyoingiliana na jinsi yanavyoweza kufasiri tafsiri yetu, jinsi tunavyoweza kuiangalia nidhamu ya akiolojia ili kutoa maandiko mengi zaidi, yenye msisimko zaidi ikiwa utafanya hivyo. Lakini nataka kuanza asubuhi ya leo, na nataka kuanza hapa sasa katika hotuba hii ya kwanza kwa maelezo mafupi.

Na hadithi hii, uzoefu wangu huu, nadhani, unaanza kuangazia mambo kadhaa. Mojawapo ya mambo ambayo mimi na mke wangu hufanya ni kumfundisha binti yangu mkubwa. Kwa kweli, mimi ni baba wa watoto watatu, na sasa binti yetu wa pili yuko katika eneo moja, lakini tunawafundisha binti zetu wawili wakubwa madarasa ya shule ya Jumapili. Nami nina wasiwasi kidogo, nitakubali; Nina ufahamu wa kweli kuhusu kile ambacho walimu wa shule ya Jumapili ya binti yangu wanawafundisha kwa sababu hii ni kazi yangu.

Lakini hata hivyo, kwa hivyo mimi huchukua jukumu la vitendo katika hili. Na wiki moja, nilikuwa nimekaa chumbani mwangu, na jinsi tunavyofanya mambo kanisani kwetu ni kwamba kuna aina hii ya somo hili kuu ambapo kila mtu hukusanyika, kila mtu hukusanyika katika chumba cha kati, na sisi hufundisha somo hili kubwa, sio hotuba tu, bali hotuba kubwa, somo kubwa. Na kisha kila mtu huachana kulingana na alama zao, na hapo ndipo mimi na mke wangu tunapohudumu.

Tunahudumu katika kipindi cha kutengana. Kwa hivyo, ninapojiandaa kwa kipindi hiki cha kutengana, nasikia mtu katika chumba cha kati akitoa somo kubwa akianza kuzungumza kuhusu akiolojia. Kwa kawaida, masikio yangu yanasisimka, na kisha nasikia akizungumzia majina kama Kathleen Kenyon Ami Mazar, na Israel Finkelstein.

Kufikia wakati huu, nimevutiwa sana kwa sababu kwa kweli, isipokuwa umezama sana katika mambo haya, haya ni majina ambayo huenda usitambue. Kwa hivyo, ninaacha ninachofanya na kuanza kusikiliza. Ninatoka nje chumbani, nasimama

nyuma, na kuanza, unajua, kuchukua hesabu ya kile kinachosemwa, na inakuwa ngumu zaidi.

Sasa kumbuka, hawa ni wanafunzi wa darasa la kwanza, la pili, la tatu, na la nne. Namaanisha, ibariki roho yake, hili ni jambo la juu sana kwao, lakini unajua, anajitahidi sana kwa hivyo mimi ni mzuri nalo. Lakini ninamsikiliza na anazungumzia kuhusu ukuaji wa miji na mabadiliko ya kitamaduni kati ya kipindi cha mapema cha shaba na kipindi cha kati cha shaba.

Kisha anazungumzia utamaduni wa enzi ya shaba ya kati kuhusiana na mababu. Kisha, anazungumzia kuanguka kwa enzi ya shaba ya mwisho hadi Enzi ya Chuma na kuanguka huko kunasaidiaje uelewa wetu wa Enzi ya Chuma. Na ninafikiria tu kwa wakati huu, wow, hii ni ya kushangaza.

Siwezi kuamini jamaa huyu anajaribu kufanya hivi. Lakini basi inakuwa ya kuvutia sana kwa sababu anaanza kufanya hivyo kiholela, na hilo ndilo neno bora zaidi ambalo naweza kutumia kuelezea anachofanya, lakini anaharibu kila kitu kwa sababu anatumia utafiti wa Kathleen Kenyon kuhusu enzi ya mapema ya shaba, mabadiliko ya enzi ya kati ya shaba hadi kipindi cha makazi ya Waisraeli. Kwa hivyo, anachanganya tarehe zote, na anachukua kuanguka kwa enzi ya Mwisho wa Shaba hadi enzi ya Enzi ya Chuma na kuitumia kwa kipindi cha uhamishoni cha takriban miaka 700.

Na kisha anazungumzia kuhusu mjadala wa Ami Mazar kuhusu kipindi cha enzi ya shaba ya kati, ambacho Ami Mazar anakihusisha na mababu. Anakitumia katika enzi za Daudi na Sulemani. Kwa hivyo, yote hayo, nadhani kuna masomo kadhaa.

Namaanisha, tunatania kuhusu hilo katika muktadha huu, na kwa haki, lakini ni lazima nimpe jamaa A kwa juhudi, sawa? Ni lazima nimpe jamaa sifa. Ana shauku kubwa kuhusu anachofanya, lakini anaharibu kila kitu. Na ninashukuru kwamba hili lilikuwa jambo lisiloeleweka kwa watoto kiasi kwamba hawajachanganyikiwa.

Hawajui walichokosa, lakini nilishtushwa kidogo na nilichosikia. Lakini hata hivyo, nadhani kuna masomo ya kujifunza kutokana na hili. Kwanza, kuna shauku maarufu katika akiolojia linapokuja suala la masomo ya Agano la Kale.

Namaanisha, kwa kweli huhitaji kutazama mbali sana. Huhitaji kupitia nilichopitia ili kuelewa hili. Unachotakiwa kufanya ni kuwasha Kituo chako cha Historia, Kituo cha Ugunduzi, na Kituo cha Kujifunza.

Unaweza kuwasha TV yako na unaweza kupata vipindi kuhusu jinsi akiolojia inavyohusiana na masomo ya Biblia katika aina mbalimbali. Vinaweza kuwa vipindi vizuri ambavyo ni vya uaminifu kitaaluma na vya kisasa kiakili. Na kisha unaweza

kwenda hadi upande mwingine wa wigo na kuzungumzia kuhusu viumbe vya kale na piramidi na Giorgio Tsoukalos na kila kitu kama hicho.

Kwa hivyo, kuna wigo mzima wa hilo, lakini kuna wasiwasi maarufu kuhusu akiolojia na jinsi hilo linavyotusaidia kuelewa maandiko, sawa? Uzoefu huu ulithibitisha hilo. Hata hivyo, pia ulionyesha upande mbaya wa ukweli huo. Huu ni uhusiano, wazo maarufu la jinsi mchanganyiko wa taaluma hizi mbili mara nyingi hueleweka vibaya.

Na ni wakati huo tunapoelewa vibaya jinsi mahusiano haya yanavyoingiliana ndipo tunapoanza kupata matatizo. Tatizo hili la mwisho la mbinu limeonyeshwa katika historia yote ya kitaaluma. Na tutazungumzia hilo hapa baada ya dakika chache, lakini namaanisha, hatuwezi kuweka vichwa vyetu mchangani na kujifanya kama matatizo haya na kutoelewana huku hakupo na hakukuwepo kwa sababu kuna fasihi nyingi zilizoandikwa kuhusu suala hilo na kuhusu mada ya kutoelewana kati ya akiolojia na Agano la Kale na tunapaswa kushiriki.

Na inahitaji mjadala sahihi kuhusu mwingiliano huu. Na hili ndilo niko hapa kwa ajili yake. Hili ndilo ninalotaka kukuachia mwishoni mwa mihadhara hii minne.

Tunaelewaje uhusiano kati ya taaluma hizi mbili? Ni vipi taaluma hizi mbili, nami nitazungumzia hili, zinaunganaje? Ni aina gani ya muunganiko wao? Ninazungumzia kuhusu mwingiliano. Na tunapoelewa mwingiliano huo, tutaanza kuelewa jinsi akiolojia inavyoweza kutusaidia kuelewa maandiko vizuri zaidi, kutusaidia kutupa kiwango kingine cha tafsiri yetu. Na hivyo ndivyo mihadhara hii minne itakavyokuwa.

Hapo ndipo ninapoelekea. Nataka kuchukua historia hii na kuibadilisha kuwa kitu chenye elimu na thamani na ambacho kwa matumaini kitatusaidia kwa njia nyingi hatimaye. Kwa hivyo, nataka sasa nibadilike na kujadili asili ya akiolojia.

Nitachukua njia ndefu kidogo hapa kupitia hotuba hii ya kwanza. Nataka kuelewa asili ya akiolojia kama taaluma. Nataka kuanza kuelewa asili ya jinsi inavyoingiliana na masomo ya Biblia.

Lakini nataka kuifanya kwa njia ya kuzunguka, na natumaini, hii itakuwa na maana mwishoni mwa hotuba. Lakini ninapotaka kuanza, nataka kuanza na kitu kinachoitwa ostraca. Sasa, ostraca ni neno kubwa la kupendeza ambalo linamaanisha tu vigae vyenye maandishi juu yake, sawa? Hizi ni vipande vya udongo vilivyovunjika ambavyo vimetumika kwa uandishi, sawa? Hapo ndipo ninapotaka kuanza.

Sasa unapoanza kutafuta na kuchimba katika Israeli ya kale, kuna vipande vya vyungu vilivyovunjika kila mahali. Namaanisha, kwa kweli, huhitaji hata kuchimba. Unaweza tu kutembea juu ya vyungu na unaweza kuvuta vipande vya vyungu ambavyo vimejitokeza juu.

Unaweza tu, unajua, kuviokota. Ni kama mawe. Lakini vigae vyenye maandishi juu yake ni kitu adimu kidogo, na hayo ndiyo mambo ambayo yanakuwa muhimu sana na muhimu sana.

Kwa hivyo, kwa mfano, tutaangalia kisiki kinachoitwa Meshad Hashevyahu Ostraca, sawa? Na hiki ni kipande cha udongo. Hiki ni kipande cha udongo ambacho kina mjadala mrefu wa kisheria kukihusu, na kinasimulia mtu akileta suala, ukitaka, tatizo kwa afisa wa mahakama wa eneo hilo. Na kimsingi anasema, jamaa huyu niliyemfanyia kazi hakunipa vazi langu mwisho wa siku.

Na kinachovutia kuhusu hili ni kwamba lina tarehe ya takriban karne ya 7, nadhani. Nadhani ni kuhusu karne ya 7. Kwa hivyo, ni jambo la kawaida katikati ya Iron II, karibu na wakati wa Yosia, aina hiyo ya kitu.

Huo ndio wakati tunaozungumzia. Kinachovutia kuhusu hili ni kwamba inaonekana kuwa na dokezo la ufafanuzi fulani wa kisheria katika Kitabu cha Kutoka, hasa kuhusu jinsi utakavyochukua vazi kutoka kwa mtu kama dhamana, ikiwa atakufaa, lazima umrudishie vazi hilo mwisho wa siku. Huenda hili likawa vazi lao pekee.

Huwezi kuchukua tu vitu ambavyo wanahitaji kuthibitisha hoja. Kwa hivyo, inawezekana kwamba katalogi hii, kisahani hiki chenye maandishi juu yake, nami nitakuonyesha picha hapa baada ya muda, inatuonyesha kwamba sheria za kibiblia zinaagiza jamii ya Yudea? Inawezekana kabisa. Hizi ni aina za vitu ambavyo vinaweza kuwa muhimu sana na vyenye taarifa.

Tuna barua za Lakishi. Lakishi ndiyo kitovu kikuu cha utawala huko Yudea wakati wa Chuma cha Pili. Ilitekwa nyara wakati wa kuzingirwa kwa Senakeribu mwaka wa 701 KK.

Ilitekwa nyara na Mfalme Nebukadneza wa Babeli alipokuwa akielekea Yerusalemu. Kwa hivyo, ilitekwa nyara mara mbili kwa kiasi kikubwa katika kipindi cha takriban miaka 150, au miaka 130 hivi. Na kwa hivyo, ni eneo muhimu sana la kiutawala.

Hata hivyo, kabla tu ya kuporwa kwa Yerusalemu, ndivyo ilivyokuwa wakati wa kuzingirwa kwa Nebukadneza, si kwa Senakeribu, bali kwa kuzingatia kuporwa kwa Lakishi na kuzingirwa kwa Yerusalemu na Nebukadneza, kulikuwa na barua nyingi. Na hizi ni mawasiliano ya kijeshi, sawa? Hizi ni mwingiliano na mazungumzo ambayo watu wa Lakishi wanafanya na watu wa Yerusalemu kujibu kuzingirwa kwa Nebukadneza kunakokaribia. Na wanazungumzia jinsi mioto ya ishara ya Azeka isivyoweza kuonekana tena, kumaanisha Wababeli wanakuja.

Wako mlangoni petu. Lazima tuwe tayari. Kwa hivyo, ni mfano wa kuvutia.

Kwa hivyo, hizi ni vipande vya udongo vinavyotupa mfano wa kuvutia wa jinsi walivyopanga maisha yao ya kila siku, jinsi walivyoendesha shughuli za kijeshi, na jinsi walivyoingiliana kila siku. Tena, vitu ambavyo vinavutia sana, vitu ambavyo vinavutia sana ambavyo huenda visiwe lazima viingiliane moja kwa moja lakini vinatusaidia kuelewa jinsi utamaduni ulivyofanya kazi kila siku. Sasa, picha hii niliyonayo hapa kuhusu hili ni mchoro wa maandishi ya Mishad Hashav Yahu, sawa? Na unaweza kuona maandishi hapo.

Unaweza kuona jinsi maandishi ya kale ya Kiebrania yalivyoonekana. Huu ndio mzozo wa kisheria nilioutaja muda mfupi uliopita kuhusu jinsi mtu huyo alivyokuwa akiwasilisha malalamiko kwa afisa wa mahakama kuhusu mtu huyo kutompa koti lake. Vigae vya Samaria ni mkusanyiko mwingine wa maandishi ya kale ya vigae vya kale ambavyo ni muhimu sana.

Hizi ni za mapema kidogo, karne ya 8, na hizi zilipatikana Samaria. Kwa hivyo, hii iko kaskazini. Hii ni sehemu ya utamaduni wa Israeli.

Hizi ni risiti nyingi za kiutawala, miamala ya bidhaa, nani ananunua nini, wananunua kiasi gani, divai, nafaka, n.k. Hizi zilipatikana wakati wa uchimbaji wa Samaria mwanzoni mwa miaka ya 20. Na kwa hivyo, zimekuwepo kwa muda.

Lakini tena, zinatupa ufahamu kuhusu jinsi tamaduni za Waisraeli na Wayahudi zinavyofanya kazi kila siku. Pia tuna vigae vya Aradi. Aradi ni eneo katikati ya jangwa lililoachwa na mungu.

Kwa kweli, labda ni ngome ya Yudea ambayo ililinda ukingo wa kusini-mashariki wa eneo la Yudea. Na iko katikati ya mahali pasipo na watu. Hakuna chanzo cha maji cha kudumu karibu.

Kwa kweli sijui jinsi watu walivyoishi hapa. Na kuna hadithi mbaya kuhusu jinsi Jiji la Shaba la Mapema lilivyokusanya maji katikati ya jiji. Namaanisha, tunazungumzia, unajua, katika enzi hii ya COVID-19, tunazungumzia magonjwa na vijidudu na kila kitu kama hicho.

Sijui jinsi watu wa Arad walivyoishi kwa zaidi ya wiki tatu huko chini. Kwa kweli sijui. Lakini inaonekana, waliishi.

Na kulikuwa na ngome muhimu sana ya Enzi ya Chuma huko Arad. Na tulipata vigae vingi vya Arad. Tena, mawasiliano na mwingiliano wa kila siku na watu huko.

Na kinachovutia kuhusu mambo haya yote ni jinsi yanavyochambuliwa. Tunayaangalia kwa maudhui, lakini njia ni kwamba, hii inaendelezwa tunapozungumza, na ndani ya miaka michache iliyopita, sasa wanaweka mifumo hii ya uandishi chini ya algoriti za kompyuta za kisasa, muundo wa akili, programu za

kujifunza binafsi ili kubaini kile tunachoweza, unajua, kujua kile tunachoweza kubaini kuhusu watu, watu wanaoandika. Kwa hivyo, kwa mfano, vipande vya Arad hivi karibuni vilifanyiwa utafiti wa kuvutia sana, na walitaka kujua ni mitindo mingapi tofauti ya mwandiko na ni watu wangapi tofauti waliokuwa wakiandika vipande hivi vya Arad.

Kwa kweli walitumia utafiti kama huo kuhusu vigae vya Samaria hivi majuzi. Kwa hivyo, hili ni jambo la kuvutia sana. Vigae na vigae vyenye maandishi juu yake ni muhimu sana.

Sio tu kwamba wanatupatia kuridhika kwa kile walichokuwa wakifanya, lakini pia hutusaidia kujaza blanketi kuhusu maendeleo ya jamii zao. Kwa hivyo, tena, hivi ndivyo ninavyozungumzia. Mifano hii, hasa vigae vya Arad na vigae vya Samaria, vinatuonyesha aina mbalimbali za hitimisho na ugumu wa akiolojia kama taaluma.

Kama nilivyosema, akiolojia ni zaidi ya kuchimba tu kwenye udongo, sawa? Ni kufikia hatua ambapo tunatumia rada inayopenya ardhini, tunatumia algoriti za kompyuta za kisasa. Hivi majuzi, kumekuwa na makaburi nje ya Ashkelon ambayo yalifukuliwa, takriban miili 200. Hii ilipatikana na kufukuliwa katika miaka miwili iliyopita ya uchimbaji huko.

Lakini waliweka mifupa kwenye DNA ili kujaribu kuleta uwazi katika swali la zamani la Wafilisti walitoka wapi? Mambo ya kuvutia sana hapa. Kwa hivyo, akiolojia inazidi kuwa ya kiteknolojia sana. Tena, hii ni sehemu ya asili ya nidhamu.

Nidhamu ni nini? Inajaribu kufanya nini? Inajaribu kufanyaje mambo hayo? Na hiyo itatusaidia kuelewa makutano haya. Kwa hivyo, kwa hayo, nitaanza maelezo mafupi sana ya mikondo ya nidhamu. Nidhamu imekuaje katika historia? Na kuna njia nyingi za kumchuna paka huyu ngozi, sawa? Unaweza kusoma kitabu cha Eric Klein kuhusu utangulizi mfupi wa akiolojia ya kibiblia.

Anafanya kwa njia moja. Kila mtu anafanya kwa njia ambayo anaona inafaa. Nitajaribu kuwajulisha kwa urahisi sana, na nitakupa awamu tatu, sawa? Awamu ya kwanza inaitwa kweli mwanzo wa uchunguzi wa Palestina, sawa? Hapa ndipo mambo haya yanaanza kwa mara ya kwanza, na kama utakavyoona, ni ya kimfumo sana.

Ni uwindaji wa hazina uliotukuka. Huyu ni Indiana Jones anayetafuta Sanduku lililopotea, sawa? Hivi ndivyo kimsingi ilivyo. Ni wazi, kulingana na nilichosema, sivyo tena, lakini hivi ndivyo mambo yanavyoanza, na tunaanza na nani? Kwa kweli, lazima angalau umtazame mtu anayeitwa Napoleon Bonaparte, na ikiwa unajua historia yako ya ulimwengu, na ustaarabu wa Magharibi, labda unatambua jina hili, si kwa sababu ya athari yake kwenye maendeleo ya akiolojia, bali kwa sababu ya matamania yake ya ushindi wa kimataifa, sawa? Lakini katika juhudi zake za kupata bonde lote la Mediterania, katika juhudi zake za kueneza utamaduni wa Ufaransa na

ufalme wa Ufaransa, Napoleon Bonaparte alileta timu ya wasomi, na kimsingi alisema, tazama, tunapopitia Misri, tunapopitia bonde la Mediterania, nataka upige picha.

Nataka usipige picha, ni wazi. Hawakuwa nazo. Nataka uchore picha.

Nataka uandike maelezo, na nataka uandike mambo haya yote, na hey, unajua nini? Kwa kweli tutaleta vitu nyumbani, sawa? Kwa hivyo, hii ni matokeo ya kile Napoleon Bonaparte alikuwa akifanya. Hivi ndivyo tulivyopata Jiwe la Rosetta, sawa? Na Jiwe la Rosetta lilikuwa muhimu sana katika kufafanua hieroglifi za Misri, sawa? Kwa sababu kulikuwa na lugha tatu kwenye jiwe hilo, sawa? Tungeweza kusoma moja yao vizuri sana. Tungeweza kusoma ya pili, lakini ya tatu ilikuwa hieroglifi za Misri.

Wakati huo, hakuna mtu aliyejua jinsi ya kuisoma, lakini mtu anayelitwa Champillon au kitu kama hicho, sizungumzi Kifaransa vizuri sana, CHAMPOLLON, naamini ndivyo unavyoandika, yeye ndiye mtu anayesifiwa kimsingi kwa kutafsiri na kufafanua hieroglyphics za Misri. Na alichukua jina, jina halisi, ili kuanzisha ufafanuzi wake, na Napoleon Bonaparte na Rosetta Stone walikuwa ufunguo wa yote hayo, katika kufafanua hieroglyphics za Misri. Na hilo ni muhimu kwa sababu mara tu tutakapoweza kusoma hieroglyphics za Misri, tungeweza kwenda kwenye mahekalu haya yote nje ya Luxor, nje ya Tanis, na tungeweza kuanza kusoma kila kitu kilichoandikwa kwenye kuta hizo.

Na voila, mlango ulifunguliwa kwa moja ya tamaduni kubwa zaidi kuwahi kutokea duniani, labda utamaduni mkubwa zaidi kuwahi kutokea duniani. Mtu mwingine ninayetaka kumzungumzia kwa ufupi ni mtu anayelitwa Sir Edward Robinson. Mtu huyu anajulikana kama baba wa akiolojia ya kibiblia, si akiolojia ya kibiblia au jiografia ya kibiblia.

Na alikuwa na rafiki yake aitwaye Eli Smith, na kile ambacho hawa jamaa wawili walifanya ni kwamba walipanda ngamia, walipanda farasi, na wakaanza tu kupanda farasi kuzunguka Syria-Palestina. Na walizungumza na Bedouin wa eneo hilo, hei, kilima kile kile, jina la kilima hicho ni nini? Na wangepata majina kutoka kwa Bedouin wa eneo hilo, majina ya Kiarabu wa eneo hilo, na wangeanza kutazama nyuma katika Agano la Kale na kuanza kujaribu kujua, sawa, aina hii ya sauti inasikikaje? Na huu ndio uzuri wa mtu huyu. Alifanya hivyo katikati ya karne ya 19, na kwa kweli, alikuwa mwingi, alikuwa sahihi katika mambo mengi.

Alikuwa mkali, na alifanikiwa sana katika utambuzi mwingi alioupendekeza. Na kwa kweli, unazungumzia watu; ukizungumza na watu ambao ni kweli, ambao wana utaalamu katika jiografia ya kibiblia, bado, watakuambia kwamba bado wanatumia kazi ya mtu huyu iliyochapishwa katika karne ya 19, sawa? Hivi ndivyo jamaa huyu alivyokuwa mwerevu. Kazi yake, mamia ya miaka, zaidi ya miaka 100 baadaye, miaka 150 sasa hivi, bado inasimama mtihani wa wakati.

Kwa hivyo huyo ni Edward Robinson. Alikuwa mtu muhimu sana, sana, alikuwa mtu muhimu sana katika awamu hii ya awali. Na mara tu Edward Robinson alipoanza kutambua maeneo haya, mara tu alipoanza kusema, labda hii ni hii, labda hii ni Lakishi, labda hii ni Samaria, kisha ghafla unapata maendeleo ya jamii hizi zote za uchunguzi wa Palestina ambazo ni kama, oh, tunajua Lakishi iko wapi.

Tunajua umuhimu wa Lakishi. Twende huko tukachimbe. Labda tunaweza kupata hazina iliyozikwa.

Hili lilifungua mlango kwa watu kuanza kufadhili safari. Sasa, safari hizi zote kimsingi zilipewa aina moja ya, zilipewa aina moja ya malengo. Nenda utafute vitu vingi uwezavyo, uvilete, tutapakia makumbusho yetu, na sote tutakuwa matajiri na maarufu.

Hilo kimsingi, tena, lilikuwa jambo la kipuuzi sana. Walikuwa wakitafuta kilichokuwa kigunduzi kikubwa, kama nilivyosema, Indiana Jones, The Lost Sanduku la Redder, sanduku la Agano liko wapi? Twende tukalitafute. Na hivyo ndivyo walivyokuwa wakifanya.

Lakini tunapaswa kumshukuru Edward Robinson kwa hili kwa sababu yeye ndiye mtu aliyetupa mwelekeo kwa jamii hizi zote, sawa? Sasa, awamu ya pili inaanza kuibuka kwa akiolojia ya kimfumo. Hatutafika hapo, lakini ni katika awamu hii, mwanzoni mwa miaka ya 1900, ambapo tunaanza kuzungumzia mambo kwa usahihi zaidi wa kimbinu. Hatuchimbi mashimo na vilima, tunachimba mitaro, hatujali sana vidonge vidogo vya udongo ambavyo vinaweza kuwa na maandishi au havijaandikwa juu yake.

Huko nyuma katika awamu ya kwanza, hawakujali. Ni kama, sawa, nionyeshe kerubi, fahali mkubwa yuko wapi? Hebu tuchimbe sanamu kubwa. Vitu vya aina hiyo.

Hicho ndicho walichokuwa wakikitafuta. Kwa awamu ya pili, mambo yanaanza kubadilika, sawa? Na tunapaswa kumshukuru mtu anayeitwa Sir Flinders Petrie. Huyu jamaa alikuwa mtu wa ajabu.

Alikuwa mtu wa ajabu kidogo. Nadhani hadithi za jamaa huyu, alikuwa akivaa magauni kwenye picha za ngono ili kuwatisha wenyeji kwa sababu hakutaka kunyanyaswa. Lakini jamaa huyu alijikata tamaa katika Misri, akichimba picha za ngono za ngono na tovuti za ngono za watu wengi kama Tanis huko Misri.

Lakini alichofanya ni kuanza kuboresha mpangilio wa mfululizo au mpangilio wa ufinyanzi. Na alipofika mahali panapoitwa Tell el-Hessi, hapo ndipo alipoanza kulitumia. Na tunaweza kumshukuru Sir Flinders Petrie kwa mambo mawili.

Mtu anatambua kwamba wanasema, wanaonekana kama vilima vya takataka, lakini unapoanza kuchimba ndani yake, ni safu baada ya safu ya miji ya kale. Kwa kutambua kwamba kiwanja kilikuwa kipengele muhimu sana katika kujaribu kufafanua mifumo ya makazi ya kale, sawa? Watu waliishi mijini. Ndiyo, kulikuwa na watu wengi wa vijijini, lakini alama kubwa zaidi, utamaduni wa kimwili uliachwa kwenye kiwanja kwa sababu haya yalikuwa maeneo ya miji na kiwanja.

Mara tu ulipoanzisha jiji, ilikuchukua muda mrefu kuacha eneo hilo. Kwa hivyo, jiji lako lilipoharibiwa, ulijenga jingine juu yake. Na hilo lilipoharibiwa au kuharibiwa na tetemeko la ardhi au ushindi wa kijeshi, uliweka vitu sawa na unajenga jingine.

Kwa hivyo, hadithi hizi zilikuwa kama tabaka za keki au jeli yenye safu saba, yoyote unayopenda zaidi, historia ya kazi ya eneo la mijini. Flinders Petrie alielewa hili. Na kisha kwa mpangilio wake wa ufinyanzi, alianza kubuni njia za jinsi tunavyoweza kuziweka tarehe na kuzungumzia kuhusu mpangilio wa kila moja ya awamu hizo za makazi, kila moja ya safu hizo ndani ya mpangilio.

Hiyo ndiyo Sir Flinders Petrie anajulikana nayo, sawa? Jamaa huyu, wakati wa kifo chake, aliamua kwamba unajua nini, nitatoka nje kwa kishindo, na nitajitolea mwili wangu kwa sayansi, lakini kichwa changu pekee. Kwa hivyo, baada ya kifo chake, jamaa huyu alikatwa kichwa chake. Kilisafirishwa hadi Uingereza kwa sababu alitaka ubongo wake usomewe na sayansi.

Kwa bahati mbaya, lebo hiyo ilipotea, na kichwa chake kikakaa kwenye mtungi kwa miaka mingi katika aina fulani ya basement. Kwa ufupi, walitambua kichwa chake. Mwili wake kwa kweli umetulia. Mwili wake umezikwa nje ya jiji la kale huko Yerusalemu kwenye chuo cha JUC, naamini.

Nadhani, nina uhakika kabisa, hapo ndipo mwili wake, ukiondoa kichwa, kichwa chake kilipo katika chumba cha chini cha jumba la makumbusho huko Uingereza. Kwa hivyo, wanajua kichwa chake kilipo sasa, wamekitambua, lakini ndio, jamaa wa ajabu, jamaa wa ajabu, inaonekana alijifikiria sana, lakini alikuwa muhimu sana. Tena, kuelewa mpangilio wa matukio ya ufinyanzi.

William F. Albright ni mtu mwingine, na kuna watu wengi ambao ningeweza kuwazuia, watu wengi, wanaume, wanawake ambao ningeweza kuwazuia na ningeweza kuwazungumzia, lakini hatuna muda. Lakini William F. Albright, William Foxwell Albright, ni mtu mwingine mkubwa katika maendeleo ya taaluma ya akiolojia yenye utaratibu na mbinu thabiti. Mtu huyu alikuwa mwerevu.

Alikuwa mwanatheolojia, alikuwa Mkristo, alipenda Biblia, na alifikiri lengo lake lilikuwa kuthibitisha Biblia. Na kila kitu alichofanya kama mwanaakiolojia kila mara kilirudi kwenye Biblia. Hii inaelezaje zaidi Biblia? Na hilo ni jambo la kupongezwa.

Kwa bahati mbaya, pia ikawa chanzo cha ukosoaji wake mwingi. Lakini William F. Albright anajulikana zaidi kwa, yeye ndiye mtu aliyeunda mfumo wa ushindi. Israeli ilituliaje katika nchi hiyo? Mfumo wa ushindi.

Harakati ya kijeshi ya aina ya Blitzkrieg. Joshua, Kitabu cha Yoshua. William F. Albright ndiye mtu aliyelezea mfumo huo wa makubaliano kwa dhati mara ya kwanza.

Na alikuwa na Frank Moore Cross, John Bright, namaanisha, kimsingi, taja jina lake, nani ni nani wa wasomi maarufu wa Biblia katika miaka ya 1970 na 80, kwa uaminifu, wakati fulani, wote wanamrudia, iwe walikuwa wanafunzi wake wengi au kwa njia isiyo ya moja kwa moja. Kwa hivyo, jamaa huyu alikuwa jitu, haswa katika akiolojia ya Amerika. Na ukifungua kazi ya kihistoria kuhusu historia ya akiolojia ya Amerika, akiolojia ya kibiblia, utapata taarifa nyingi zilizotolewa kwa jamaa huyu.

Muhimu sana. Lakini tena, mfumo wake wa ushindi pia ulivutia ukosoaji mwingi, hasa kuelekea mwisho wa taaluma yake. Na, jambo ambalo linavutia kidogo, baadhi ya wanafunzi wake wakubwa, John Bright, hata yeye, walianza kurudi nyuma kutoka kwa maelezo ya awali ya mfumo wa ushindi mara tu ushahidi zaidi wa akiolojia ulipojitokeza katika miaka iliyofuata baada ya yeye kuwasilisha nadharia hiyo mwanzoni.

Na kwa hivyo, tena, alikosolewa, bado anakosolewa. Na kwa upande mmoja, tunamwinua William F. Albright kama mwanaakiolojia huyu mkubwa, msomi wa Biblia, unajua, huyu ni mtu unayetaka kuwa kama yeye. Lakini kwa upande mwingine, pia tunamdanganya kama mtu huyu mjinga kimbinu.

Na nadhani hiyo si haki kidogo. William Deaver amemkosoa Albright sana. Ninampenda sana William Deaver; tutazungumzia kuhusu hilo hapa baada ya muda mfupi.

Lakini nadhani anamfuata Albright kupita kiasi kidogo. Lakini ni mtu wa kuvutia, muhimu sana. Yigal Yadin alikuwa mwanaakiolojia wa Israeli ambaye aligeuka kuwa mwanajeshi; alikuwa mwanajeshi.

Na alipostaafu kutoka jeshini, alifikiri, ndio, twende tukachimbe vitu. Lakini Yigal Yadin anajulikana kwa uchimbaji wake huko Megido, uchimbaji wake huko Masada, na usemi wa kile kinachoitwa alama ya Sulemani. Kwa hivyo maeneo kama Megido, Hazori, na vituo maalum vya mijini Gezeri, vituo maalum vya mijini vinavyozungumziwa katika 1 Wafalme sura ya 9, vinahusishwa na kampeni za ujenzi za Sulemani.

Kile ambacho Yigal Yadin aligundua katika maeneo haya ni, Mungu wangu, kuna kufanana sana katika eneo la akiolojia la jiji, jinsi walivyojenga mifumo yao ya malango, jinsi walivyojenga kuta zao. Na kulingana na kile ambacho 1 Wafalme 9

ilisema, Yigal Yadin alisema, hili ni eneo la Sulemani, hivi ndivyo Sulemani alivyoimarisha vituo vyake vikuu vya mijini, na hivi ndivyo Yigal Yadin anavyojulikana. Tena, mbele sana ya wakati wake, akiwa na wafuasi wengi kama William Albright, Yigal Yadin alishawishi kizazi kizima cha wanaakiolojia wa Israeli, na yeye ni muhimu sana.

Kisha tuna Dame Kathleen Kenyon. Kathleen Kenyon alikuwa mwerevu, alikuwa na wasiwasi, na anaonekana hadi leo kuendelea kuvutia ukosoaji. Namaanisha, Bryant Woods bado anamshinda Kathleen Kenyon kwa data yake ingawa amefariki muda mrefu, kwa hivyo Kathleen Kenyon bado ni mvuto wa ukosoaji.

Lakini alikuwa muhimu sana katika kutengeneza mfumo maalum wa uchimbaji. Alikuwa muhimu sana katika kuzungumzia kuhusu Yeriko, hata kuchimba Yerusalemu. Alikuwa na mtazamo tofauti kwa njia fulani.

Kila mtu alikuwa akizungumzia kuhusu mfumo wa ushindi na William Albright, Kathleen Kenyon anasema, Kwa kweli sidhani kama Yeriko ilikaliwa hata wakati huo, kwa hivyo unawezaje kuwa na mfumo wa ushindi? Hilo ndilo Kathleen Kenyon alikuwa akifanya. Lakini yeye ni muhimu sana, na tena, labda kipengele muhimu zaidi kwa urithi wake kilikuwa kushiriki kwake katika Mapinduzi ya Kimethodolojia. Kwa hivyo hiyo ni awamu ya pili.

Tena, una majitu haya katika uwanja huu, na wanaanza kurekebisha akiolojia kama taaluma ya kimfumo. Hii inatuleta kwenye awamu ya tatu na ya mwisho, akiolojia ya leo. Akiolojia ya leo itachukua marekebisho ya mbinu, maendeleo ya mbinu ambayo yalianzishwa katika awamu ya pili, na tutapanua tu njia.

Na tunapoanza mjadala wa akiolojia ya awamu ya tatu, akiolojia ya leo, ni kwa mbinu za kuchimba. Wanaakiolojia leo wanazingatia sana jinsi unavyochimba, si lazima ufanye nini unapochimba. Hilo ni muhimu pia, lakini wana ufahamu mkubwa wa jinsi unavyochimba.

Mbinu yako ni ipi? Unaandikaje ugunduzi huo? Je, huo ulipatikana katika mazingira yake? Mukadha wake wa akiolojia ni upi? Unachimbaje? Na kimsingi unahusishwa na haya jinsi unavyochimba kimsingi, unajua, huu ni unyenyekevu kupita kiasi, bila shaka, lakini tunapaswa kuzungumzia mbinu ya Kenyon-Wheeler na mbinu ya Reisner-Fisher, sawa? Na nitazungumzia hilo kwa sekunde moja tu hapa. Kenyon-Wheeler, Kenyon, Kathleen Kenyon, ambaye nimemtaja hivi punde, aliendeleza mbinu yake ya kuchimba nchini Uingereza, sawa? Kathleen Kenyon alikuwa Mwingereza. Alianza kazi yake kama mwanaakiolojia nchini Uingereza na akiwa na mtu anayeitwa Wheeler, profesa wake; Nadhani alikuwa profesa wake, lakini hata hivyo, alikuwa mtu anayeitwa Wheeler.

Walitengeneza kile kilichoitwa mbinu ya Kenyon-Wheeler, na badala ya kufichua kadri iwezekanavyo, tutachimba ndani ya mraba wa futi tano kwa futi tano na kushuka kadri tuwezavyo. Kwa nini? Kwa sababu tunaweza kudhibiti tabaka. Tunaweza kudhibiti data ikiwa tunachimba katika sehemu ndogo, sawa? Kadiri tunavyopanuka zaidi, ndivyo tunavyopunguza udhibiti wa data, ndivyo tunavyopunguza udhibiti kuhusu kufichua, n.k., sawa? Tunataka kujua mengi iwezekanavyo kuhusu historia ya kazi za maeneo haya, ni nani aliyeishi, ni lini, kwa muda gani, n.k., awamu fulani za uvamizi zilifanyika lini.

Njia bora ya kufanya hivyo, kulingana na Kenyon-Wheeler, ilikuwa kuchimba ndani ya mraba wa futi tano kwa futi tano, na kisha mwisho wa siku, unatazama juu, na unatazama ukuta mkubwa wenye tabaka zake zote hapo hapo kama keki ya tabaka, na kisha unaanza kutafsiri unachokiona, sawa? Hivi ndivyo Kenyon alivyochimba Yeriko. Hivi ndivyo alivyochimba Yerusalemu na sehemu zingine. Hii ni tofauti kidogo na mbinu ya Reisner-Fisher.

Mbinu ya Reisner-Fisher, ambayo kwa kejeli ilitumika Samaria na Kenyon ilifanya kazi Samaria, ilitumika Samaria, na hii inahusiana na mfiduo mkubwa. Kwa hivyo badala ya sehemu ndogo zilizodhibitiwa sana, unaweza kuona anguko hapo. Ikiwa tunachimba tu katika mraba wa futi tano kwa futi tano, nini kitatokea ikiwa tutakosa kitu futi moja tu kutoka hapo? Kwa hivyo Reisner na Fisher walikuwa kama, hebu tufichue kila kitu tunachoweza.

Kwa hivyo, unaweza kuona faida na hasara hapa. Hata hivyo, katika udhihirisho mkubwa, tunapoteza udhibiti wa data. Udhibiti mzuri wa data katika mraba wa futi tano kwa futi tano, lakini nini kitatokea ikiwa kitu kiko pale tu? Cha kufurahisha ni kwamba, leo, wanaakiolojia wengi watatumia aina fulani ya mseto.

Bado wanataka kudhibiti data. Bado wanataka kudhibiti tabaka, lakini hawataki kupoteza mtazamo wa mfiduo huo mkubwa. Hapa kuna mfano.

Kwa hivyo, nilipokuwa nikichimba huko Tel Rehov mnamo 2008, mwaka uliotangulia, sawa, mwaka uliotangulia, walikuwa wamepata nyuki, mzinga wa nyuki, na mzinga wa viwandani. Walikuwa wakichimba katika mraba wa futi tano kwa futi tano, kimsingi, na moja ya mraba huo ilishuka moja kwa moja na kugonga mzinga wa nyuki wa zamani, sawa? Nao wakautazama mzinga, wakagundua ulikuwa nini, na wakafikiri, unajua nini, labda kuna zaidi. Kwa hivyo, wakati huo, mkurugenzi wa uchimbaji alifanya uamuzi mtendaji.

Anasema, unajua nini, tutaachana na mbinu hii ya futi tano kwa futi tano hapa, na tutaingia kwenye mwonekano mkubwa. Tunataka kuona jinsi usakinishaji huu ulivyokuwa mkubwa. Nilipofika huko mwaka wa 2008, niliona mraba wa futi tano kwa futi tano, lakini nilipogeza mwili wangu digrii 45 na kutazama hapa, niliona mwonekano kamili wa usakinishaji wa mzinga wa nyuki wa viwandani.

Kulikuwa na mizinga 10 ya nyuki. Kwa hivyo, huu ni mfano wa kutumia modeli mseto, na uamuzi wa kuachana na mmoja kwa ajili ya mwingine, ni wazi, ni jukumu la mkurugenzi wa uchimbaji. Lakini akiolojia leo ni maalum sana, na ina taaluma nyingi sana.

Kwa hivyo, ukienda kwenye uchimbaji leo, utapata wanajiolojia, utapata wapiga picha za kale, watu wanaosoma, samahani, wapiga picha za epigraph, utapata watu wanaosoma mifupa, watu wanaosoma uandishi, watu wanaosoma miamba, pamoja na wanaakiolojia waliofunzwa kitamaduni. Utafanya, utafanya, hata unaweza kupata wataalamu wa kijenetiki, kulingana na kama au ni aina gani ya mambo ya DNA wanayofanya. Kwa hivyo utapata sauti nyingi tofauti, na tena, ni juu ya mkurugenzi wa uchimbaji kuwa kiongozi na kuwavutia watu wote, kuhakikisha mawazo ya kila mtu yanaelekezwa na kujadiliwa ipasavyo, n.k.

Kwa njia nyingi, inasisimua, lakini kwa njia nyingi, inaweza kuwa kama moto wa takataka ikiwa huna mkurugenzi mzuri wa uchimbaji hapo. Pia, sehemu ya akiolojia ya leo ni athari ya kile kinachoitwa akiolojia mpya, na akiolojia mpya ilikuwa aina ya mapinduzi ya kimbinu yaliyotokea katika miaka ya 70 na 80. Sasa, hii imekosolewa, lakini kisichoweza kukosolewa ni matokeo ya kile kilichotokea na akiolojia mpya kwa sababu akiolojia kimsingi imekuwa nidhamu ya anthropolojia.

Vyuo vikuu vingi, taasisi nyingi zitakuwa na idara ya akiolojia katika Shule yao ya Anthropolojia, sawa. Hilo ni muhimu sana. Haliko tena katika Shule ya Theolojia, ambayo mwanzoni, haya, uchunguzi huu, majaribio haya ya awali, mwishoni mwa miaka ya 1800 na mwanzoni na katikati ya miaka ya 1900, yote yalifadhiliwa na taasisi za theolojia.

Hiyo sivyo ilivyo tena. Akiolojia inaonekana na kueleweka zaidi, zaidi kama taaluma ya anthropolojia kuliko kitu kingine chochote. Kwa hivyo, hizo ndizo awamu tatu, sawa.

Tena, uchunguzi wa awali, uchunguzi wa awali, usahihi unaoongezeka wa mbinu, na akiolojia ya leo ni ya kisasa sana, yenye taaluma nyingi sana, yenye dhamiri sana, na yenye dhamiri sana ya mbinu. Kwa hivyo, haya yote yanamaanisha nini? Turudi kwenye swali. Nilikuambia ningechukua njia ya kuzunguka, lakini nadhani ni muhimu kwetu kuelewa mikondo ya nidhamu na vipengele fulani vya nidhamu ili kuelewa swali hili.

Je, akiolojia hutumikia masomo ya kibiblia, sawa? Hapana, haitumiki. Kwa hivyo, ikiwa haieleweki tena kutumikia masomo ya kibiblia, haieleweki tena kuwa ni sehemu ndogo ya masomo ya kibiblia. Tunafafanua akiolojia, na hii inamaanisha nini kwa jinsi taaluma hizo mbili zinavyohusiana? Naam, akiolojia inaweza

kufafanuliwa kwa urahisi kama utafiti wa vitu ili kuelewa utamaduni fulani au mahali fulani.

Rahisi sana kwa sababu akiolojia ni kuhusu kutafuta vitu. Ni kuhusu kupata vitu ambavyo watu hutumia kila siku. Ni kutafuta utamaduni wa vitu, kutafuta nyumba, kutafuta vyungu, kutafuta mizani ya vitambaa, kutafuta mifupa ya wanyama, kutafuta mahali pa ibada, n.k.

Ni kutafuta vitu. Kwa hivyo, akiolojia ni utafiti wa vitu ili kuelewa utamaduni fulani au kuelewa eneo fulani. Hivi ndivyo ninavyoelezea kwa ujumla, na najua ni jambo la kawaida, na ikiwa kuna wanaakiolojia waliofunzwa huko nje, labda watakuwa kama, ndio, unaweza kuwa mstaarabu zaidi na hilo, na kuna ufafanuzi mwingi ambapo ni wa kisasa zaidi, lakini kwa madhumuni yetu na madhumuni ya hotuba hii, tunaweza kufafanua akiolojia kama utafiti wa vitu ili kuelewa utamaduni fulani au mahali fulani.

Lakini ikiwa akiolojia ni utafiti wa vitu, neno akiolojia ya kibiblia ni nini? Hilo linamaanisha nini? Akiolojia ya kibiblia ni neno ambalo limevutwa kwenye matope kwa sababu mbalimbali. Tukirudi kwa William F. Albright, William F. Albright alijiita mtaalamu wa akiolojia ya kibiblia, lakini alikosolewa kwa kufanya utafiti wake wa akiolojia kuwa wa kuomba msamaha sana na wa kitheolojia sana. Loo, Albright, yuko pale tu akifanya mambo tena ili kuthibitisha Biblia.

Na kwa hivyo, mwanaakiolojia wa kibiblia, neno akiolojia ya kibiblia, au kama ulijiita mwanaakiolojia wa kibiblia, hebu tuseme hivi. Siku hizi, ikiwa niko kwenye mkutano na mtu anataka kumtukana mtu mwingine, tunafanya hivi kwa njia za kisasa sana, mtu atamwita mtu fulani mwanaakiolojia wa kibiblia. Loo, hapana, mimi si.

Usiniite hivyo. Kwa hivyo, ni jina linalobeba mzigo fulani. Hata hivyo, nadhani bado tunaweza kulitumia mradi tu tuko tayari angalau kutoa uelewa wake, sawa? Kwa sababu utafiti wa akiolojia unafahamisha masomo ya kibiblia.

Inatufahamisha uelewa wetu wa utamaduni wa kale wa Israeli, na kadiri tunavyoelewa zaidi utamaduni wa kale wa Israeli, ndivyo tutakavyoweza kuelewa zaidi kwa nini mwandishi wa Biblia alisema hivyo? Kwa nini mwandishi wa Biblia alifanya hivyo? Kwa hivyo, akiolojia inayohusiana na Biblia inaweza kuitwa akiolojia ya kibiblia, na nadhani hiyo ni ufafanuzi ambao bado tunaweza kuushikilia. Sio kuhusu kuthibitisha Biblia au kuikataa Biblia, sawa? Ni kuhusu akiolojia inayofahamisha uelewa wetu wa Biblia, moja kwa moja au kwa njia isiyo ya moja kwa moja, na hapa ndipo baadhi ya mihadhara yetu ya baadaye itakapofikia. Ushawishi wa moja kwa moja unaonekanaje? Ushawishi usio wa moja kwa moja unaonekanaje? Na hapo ndipo nitakapoleta wazo hili la muunganiko mpana na muunganiko finyu.

Kwa hivyo, kwa mihadhara inayofuata, tutazungumzia kuhusu miunganiko fulani mipana, miunganiko fulani finyu, sawa? Miunganiko mipana ni matumizi yasiyo ya

moja kwa moja ya utafiti wa akiolojia kwa Biblia. Miunganiko finyu itakuwa majadiliano ya sehemu hizo za mawasiliano ya moja kwa moja, sawa? Hiyo itakuwa tofauti, na akiolojia hufanya hivi. Kwa hivyo, nadhani neno akiolojia ya kibiblia bado linaweza kuokolewa mradi tu tuko tayari kulitumia ipasavyo.

Kwa hivyo, masomo haya mengine, kama nilivyokwisha yadokeza, mihadhara hii iliyobaki, tutasherehekea uhusiano wa kudumu na usioplingika kati ya akiolojia na masomo ya kibiblia, haswa masomo ya Agano la Kale. Hivi ndivyo mihadhara hii itakavyokuwa. Nitakuonyesha mwingiliano huu na kukuonyesha jinsi hii inavyoonekana, sawa? Kwa hivyo, nitazungumzia kuhusu mabaki tofauti, sawa? Nitazungumzia hadithi iliyo nyuma ya mabaki hayo.

Walipatikanaje? Nani aliipata? Mjadala ulikuwa nini kuihusu? Na baadhi ya mijadala itakuwa imara sana, lakini pia nitafanya juhudi za makusudi kuzungumzia athari za matokeo haya. Yanamaanisha nini kwa uelewa wetu wa Maandiko, uelewa wetu wa Biblia? Hilo ndilo jambo muhimu. Katika mjadala huo, kujadili athari zake, hapo ndipo tutazingatia wazo hili.

Je, ni muunganiko mpana, au ni muunganiko mwembamba? Na ikiwa ni muunganiko mpana, inamaanisha nini ikiwa ni muunganiko mwembamba, inamaanisha nini? Kwa hivyo, matokeo nitakayozungumzia, kutakuwa na idadi fulani tu yao, lakini nilichagua matokeo haya kwa vigezo vichache. Mojawapo itakuwa athari ya ripple. Je, hii ilipata, je, ilitoa athari kubwa ya ripple? Je, ilisogeza sindano, kama wanavyosema? Nitachagua baadhi ya matokeo ambayo nadhani yalitoa athari kubwa ya ripple.

Na hivyo, hicho kitakuwa kigezo kimoja. Je, kilichochea shauku kubwa? Hiyo ni kusema, je, watu ambao hawakuwa lazima wanaakiolojia huenda hawakuwa wamevutiwa na masomo ya Biblia kabla ya hatua hii lakini je, walijikuta wakisoma kuihusu? Je, walijikuta wakivutiwa na mazungumzo haya kwa sababu X kadhaa? Hilo lilikuwa kigezo kingine. Na kisha, athari yake ilikuwa nini? Je, ilionyesha athari kubwa kwa jinsi tulivyoielewa kitu? Sawa, tutazungumzia kuhusu Ugaritic, na hilo liliondoa milango ya kile tulichokielewa kuhusu pantheon ya Wakanaani, utamaduni wa Enzi ya Shaba ya marehemu, mtandao wa kimataifa wa Enzi ya Shaba ya marehemu, n.k.

Ilivunja milango yake na kufafanua upya kabisa jinsi tulivyoielewa kwa sababu hadi wakati huo, tulichokuwa nacho ni kile Biblia ilisema kuhusu Baali, kuhusu Ashera. Lakini sasa, ghafla, tukiwa na Ugaritic, tunatambua, oh, Wakanaani walisema nini kuhusu Baali? Wakanaani walisema nini kuhusu Ashera? Na kwa njia fulani, mambo yalifafanuliwa, na kwa njia fulani, mambo yalikuwa yamechafuka. Kwa hivyo, majadiliano ya kuvutia sana, lakini yalikuwa na athari muhimu katika masomo ya Agano la Kale.

Na haya yote, kama nilivyokwisha kutaja, yatajadiliwa kupitia wazo la William Deaver la muunganiko. William Deaver ni mwanaakiolojia maarufu wa Marekani ambaye

sasa amestaafu, na alichimba Gezeri na sehemu nyingi nchini Syria-Palestina. Lakini amepiga hatua kubwa katika kuelewa uhusiano kati ya masomo ya Biblia na akiolojia, na hii inaanzia, nadhani, hadi miaka ya 80, alipozungumza na Shanks kwa mara ya kwanza katika mapitio ya akiolojia ya kibiblia.

Hapa ndipo alipoanza kutoa wazo hili la uhusiano kati ya taaluma hizi mbili, kwa sababu ndivyo William Deaver alivyoelewa. Akiolojia ni taaluma tofauti na masomo ya kibiblia, lakini bado, zitavutana wakati fulani, na wakati mvuto huo unapotokea, tunaufafanujaje? Tunauelewaje? Amekuja na wazo hili katika miaka michache iliyopita ya muunganiko, wazo kwamba masomo ya kibiblia na akiolojia yatakutana. Mtazamo wangu juu yake ni kwamba nitachukua wazo hilo la muunganiko, na nitazungumzia kuhusu muunganiko mpana na muunganiko finyu.

Miunganiko finyu ni nyakati maalum ambapo utafiti wa akiolojia huathiri moja kwa moja na kwa njia ya moja kwa moja, hugongana, au huingiliana na kifungu, na mahali, au kitu maalum katika Agano letu la Kale. Kinyume chake, miunganiko mipana itakuwa mahali ambapo utafiti wa akiolojia utaathiri na kuboresha uelewa wetu kwa upana zaidi na kwa ujumla. Tutazungumzia kuhusu ufafanuzi wa mtazamo wa ulimwengu.

Tutazungumzia kuhusu muundo wa kijamii na aina hizo za vitu. Hakuna hoja maalum, kwa hakika, lakini bado ni muhimu sana kwa kuelewa kila kitu kama aina ya viputo chini ya uso au kilicho nyuma ya pazia. Kwa hivyo, na natumai, natumai kwamba nitakapounganisha miunganiko nyembamba kutoka kwa miunganiko mipana, utaanza kuelewa tofauti iliyopo.

Kwa hivyo hapo ndipo tutaenda. Hapo ndipo tutaenda. Na ninatarajia mihadhara michache ijayo. Natumai utafanya hivyo pia. Nami nitakuona wakati huo.

Huyu ni Dkt. David B. Schreiner katika mafundisho yake kuhusu Kutafakari Spade. Hii ni kipindi cha 1, akiandaa jukwaa. Karibu kwenye kozi hii kuhusu Kutafakari Spade.